

УДК 37.013.75

DOI 10.31652/2415-7872-2021-66-39-44

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Губіна С. І., orcid.org/0000-0001-5743-350X

Степанчук Ю. С., orcid.org/0000-0001-6693-1463

Першим принципом менеджменту якості, покладеним в основу стандартів, є орієнтація на споживача. До споживачів діяльності закладу вищої освіти відносять як зовнішніх (роботодавці, держава і суспільство в цілому), так і внутрішніх (студенти, викладачі, керівництво ЗВО). Визначення ступеня задоволеності внутрішніх споживачів є одним із головних завдань менеджменту якості. Така оцінка необхідна для коригування дій в освітніх процесах ЗВО та внесення змін до управління організацією, освітніх програм і технологій навчання. У статті представлено аналіз результатів опитування студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Центром внутрішньої системи забезпечення якості освіти, що функціонує в закладі.

Ключові слова: моніторинг, ЗВО, якість освіти, анкетування, результати опитування, студенти, освітні програми, освітні послуги.

THE RESULTS OF THE SURVEY OF THE STUDENTS ON THE PROVIDING A QUALITY OF QUALITY OF HIGHER EDUCATION

Hubina S. I., Stepanchuk Y. S.

The main principle of quality management lying at the basis of the standards is consumers' orientation. The consumers of the activity of higher educational institution include both external (employers, the state and society in general), and internal consumers (students, teachers, management of HEE). One of the main tasks of quality management is determining the degree of satisfaction of internal consumers. This kind of assessment is necessary to adjust the actions taken in HEE educational process and to make changes in the management, educational programmes and teaching technologies. Information about current needs and expectations of VSPU consumers is obtained through the survey conducted at certain time intervals or on completion of certain disciplines. Implementing a questionnaire, as one of the monitoring mechanisms, is a rather complicated process. This is due to the fact that the human factor plays a decisive role in questionnaires. This means that a person acts as a "sensor" in the measurement, and quite often the object which is assessed is a person himself. In this case the results should be evaluated very carefully and thoroughly. The article presents the analysis of the results of the survey of the students of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University conducted by the Center of internal quality assurance system of education, which operates in the institution. The article is devoted to the study of the state and problems of education quality and educational activity management. The authors, based on the results of surveys, show a real picture of education quality and educational activity management, which enables to identify problems and outline the necessary ways to solve them.

Keywords: monitoring, HEE, quality of education, questionnaire, results of the survey, students, educational programmes, educational services.

Якість освіти є основою забезпечення й підвищення якості життя людини як головної мети існування держави. Цей критерій є базовим, посідає особливе місце у процесі реформування українського суспільства та є складовою соціальної функції державного управління, яка розглядає освіту в рамках механізму соціального відтворення населення через створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, забезпечення соціального середовища, яке генерує потребу в якісній освіті для громадян та надає можливості в її отриманні.

У сучасному світі управління якістю освіти виступає в якості центрального напрямку лідерства в освіті. У цьому процесі суб'єктами є органи державного управління якістю освіти, вони складають лише частину відповідного механізму державного управління, а об'єктом є система освіти з точки зору її якості, а керуючий ефект спрямований на різні компоненти цієї системи: матеріали та технології, наука і методологія, фінанси і людські ресурси [5, с. 620-621]. Промислово розвинені країни світу активно залучають громадськість до контролю якості освіти, зокрема, беручи участь в освітніх вимогах до якості освіти, визначаючи перспективні напрямки державної політики в галузі освіти в цьому напрямку і відстежуючи

результати, досягнуті в функціонуванні сектору освіти. Тому в сучасному світі вважається обов'язковим наявність внутрішніх та зовнішніх державних і громадських систем контролю якості в освіті [7, с. 3].

У країнах Європейського Союзу існують різні системи забезпечення якості освіти, які були створені в умовах, коли прямі користувачі освітніх послуг – здобувачі, вчені, підприємці і суспільство – висували вимоги до якості освіти.

Актуальність дослідження стану і проблеми з впровадженням менеджменту якості освіти та освітньої діяльності в Україні полягає в прагненні країни реформувати всі сфери соціальної діяльності і знаходиться в пошуках більш ефективних методів досягнення національної конкурентоспроможності на глобальному рівні. У цьому контексті проблема якості, яка вважається досить складною, є актуальною для всіх верств суспільства. Крім того, актуальність проблеми забезпечення якості і прозорості у вищій освіті підтверджується інтенсивною увагою викладачів і вчених як в Європі, так і в Україні. В Україні зараз існує Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке було засноване в 2015 році. Агентство є постійною колегіальною установою в сфері забезпечення якості вищої освіти. Компонентами цієї системи відповідно до національного законодавства є: система забезпечення якості в освітніх установах (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості діяльності органів управління та установ, що займаються зовнішньою гарантією якості освіти [8].

Дослідженню питань освіти, розвитку, оцінки та тенденцій зміни різних компонентів організаційної культури присвячено роботи О. Тихомирової, Г. Зінченко, А. Зубкової, Е. Капітонова, Л. Семова, М. Шаповал та інших. В. Андрущенко та В. Вікторов у своїх дослідженнях визначили детермінанти впливу на якість освіти та обґрунтували умови підготовки конкурентоспроможного фахівця, Ю.Бех і М.Михайліченко – проблеми управління освітою та напрями їх можливого вирішення, Л. Сушенцева та Н. Житник – методологічні засади управління якістю освіти та напрями її державно-громадського оцінювання, І.Тавлуй – особливості функціонування системи управління якістю вищої освіти на університетському рівні.

Водночас більш детального розгляду потребує така складова організаційної культури, як культура якості, її взаємозв'язок із професійним розвитком та вплив на ефективність організації системи освіти.

Наразі в рамках національного проекту ДОВІРА/TRUST група вчених на чолі з Т. Добко [1; 4] представила думки експертів проекту, створила процедури забезпечення якості та концептуальний підхід до створення культури якості. О. Єршова і Т. Бабина [3] проаналізували культуру якості і прозорості вищої освіти в контексті європейських стандартів для України. Культура якості освіти розуміється вченими як сукупність цінностей, принципів, норм і кодексів поведінки, завдяки яким університет гарантує безперервний процес забезпечення якості освіти і самовдосконалення, до якого залучено всіх учасників освітнього процесу.

Метою статті є аналіз ролі та стану забезпечення якості вищої освіти й освітньої діяльності закладу на основі онлайн-опитування студентів ОП Дошкільна освіта Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Відповідно до національного законодавства виділяються наступні складові системи забезпечення якості освіти: система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти [8].

Більшість закладів вищої освіти впровадили і активно використовують внутрішні системи забезпечення якості, які мають такі компоненти: стратегія (політика) і процедури забезпечення якості; система і механізми забезпечення академічної чесності; опубліковані критерії, правила і процедури оцінки здобувачів освіти; критерії, правила і процедури оцінки освітньої (науково-педагогічної) діяльності педагогічного і науково-педагогічного персоналу та управлінської діяльності керівників освітнього закладу. Забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи тих, хто здобуває освіту; забезпечення доступності інформаційних систем для ефективного управління освітніми установами; створення інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну і відповідної адаптації в освітньому закладі; інші процедури і заходи, визначені спеціальними законами або документами навчального закладу.

Відповідно до пункту 2 статті 16 Закону України «Про вищу освіту», система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення процедур і заходів, до яких включено здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм. Проте процедура та механізми забезпечення якості освіти лише починають налагоджуватись у закладах вищої освіти, про що свідчить вкрай рідкісні наукові публікації з метою аналізу діяльності таких систем в закладах вищої освіти, мало описані та поясненні проблеми, які зустрічаються на цьому шляху, способи перегляду та удосконалення освітніх програм.

Принцип студентоцентризму вдало реалізовується через можливості студентів виступати у ролі експертів щодо надання якісних освітніх послуг та управління діяльністю закладу освіти [6, с. 52]. Як

правило, результати анкетування студентів використовуються адміністрацією ЗВО в якості джерела інформації для поліпшення змісту навчання і якості його реалізації, а також якості вищої освіти в цілому.

Ураховуючи все вищезазначене, Центр внутрішньої системи забезпечення якості освіти університету регулярно проводить онлайн опитування здобувачів вищої освіти, які навчаються за різними освітніми програмами, стосовно якості викладання й навчання та якості роботи різних структурних підрозділів, які забезпечують комфортні умови життя та навчання студентів.

У 2019 р. Центром проводилось анонімне онлайн-опитування студентів, які навчаються за освітньою програмою першого рівня ступеня вищої освіти бакалавра «Дошкільна освіта». У дослідженні брали участь 103 здобувачі вищої освіти денної форми навчання.

Анкета сформована блоками питань, відповіді на які відображають різні аспекти освітнього процесу:

- залучення здобувачів вищої освіти до періодичного перегляду освітньої програми, обговорення структурних компонентів та інших процедур забезпечення її якості;
- рівень задоволеності здобувачів вищої освіти методами навчання і викладання за освітньою програмою;
- рівень здобуття компетентностей під час практичної підготовки;
- надання інформації щодо цілей, змісту та очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання;
- надання інформації про форми контрольних заходів та критерії оцінювання;
- рівень професіоналізму викладачів під час конкурсного добору;
- залучення до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців;
- задоволеність потреб та інтересів здобувачів вищої освіти та безпечність освітнього середовища для життя і здоров'я;
- механізм освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти;
- процедури проведення контрольних заходів, процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- політика та процедури врегулювання конфліктних ситуацій.

Анонімна анкета структурно поділялась на три блоки запитань: закриті, відкриті та критеріальне оцінювання, складені на основі методичних рекомендацій [2] з основ педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти.

Закриті запитання. Визначаючи, чи сформована культура якості освіти в університеті, студенти, орієнтувалися на реалізацію таких принципів: довіра, прозорість, партнерство, об'єктивність, академічна чесність, академічна свобода, комунікація та запобігання корупції. Серед 103 респондентів 86,4% відповіли «так», 10,6% – «ні», по 1% – «50/50», «недостатньо», «частково». Статистика відповідей відображена на рис. 1.

7. Чи сформована культура якості вищої освіти у ВДПУ?

103 ответа

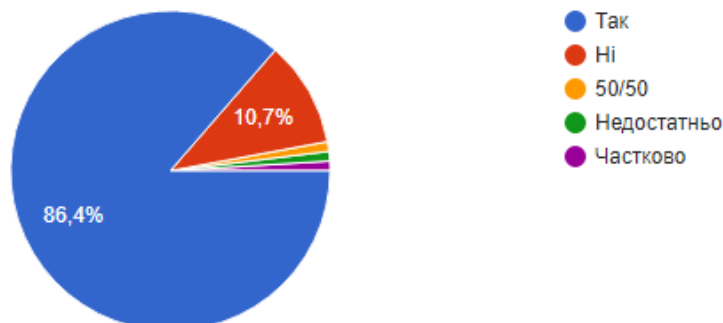

Рис. 1. Відповіді студентів щодо сформованості культури якості освіти в університеті

На питання «Чи забезпечено Вам можливість здобути у теоретичному навчанні компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності?» отримано 95,1% позитивних відповідей, 2,9% – негативних, по 1,0% набрали варіанти «50/50» та «частково», що зображено на рис. 2.

9. Чи забезпечено Вам можливість здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності у теоретичному навчанні?

103 ответа

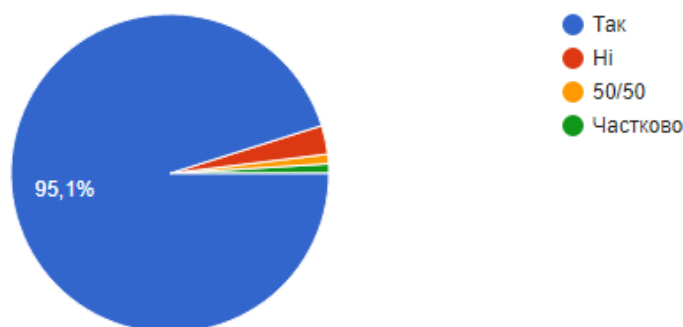

Рис. 2. Відповіді студентів щодо забезпеченості можливості здобути у теоретичному навчанні компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності

З 96 респондентів на питання анкети «Які, на Вашу думку, причини академічної недоброчесності існують в університеті?» 54,2% – на необхідність виконання великого обсягу письмових робіт, 35,4% – на звичку використовувати чужі праці без посилань, 22,9% вказали на обмежений доступ до необхідної інформації, 6,3% – на відсутність покарання за плагіат.

Щодо оцінювання знань в університеті студенти могли обрати декілька варіантів відповідей. Частково об'єктивним його назвали 47,6 %, повністю об'єктивним – 43,8%, частково необ'єктивним – 9,7 %, повною мірою необ'єктивним – 1,0 %, важко відповісти на це питання було для 15,5 % респондентів.

Також студенти вказали найбільш розповсюджені проблеми в університеті: невпевненість студентів у майбутньому працевлаштуванні (72%), падіння мотивації щодо успішного навчання (59%), недостатня взаємодія з роботодавцями (18%), непоінформованість викладацького складу щодо проблем студентства (16%), незадовільне матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу (11%). Графічно відповіді на це питання представлені на рис. 3.

41. Які проблеми, на Ваш погляд, сьогодні існують у ВДПУ?

100 ответов

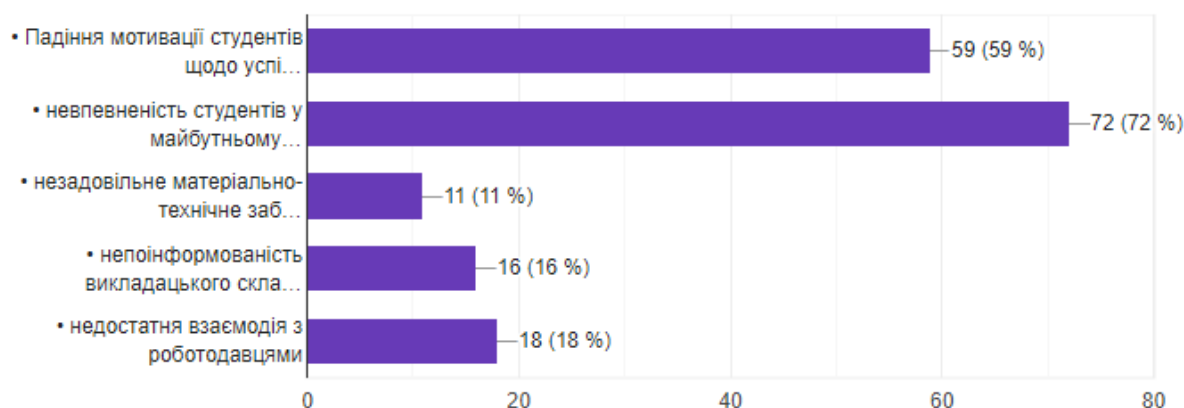

Рис. 3. Відповіді студентів щодо проблем в університеті

Відкриті запитання. У відкритих запитаннях анкети студентам надавалась можливість запропонувати дисципліни, якими вони бажали б доповнити освітню програму. Респонденти назвали такі дисципліни: здоров'я і фізична культура, дизайн, етика та естетика, методика викладання математики, організація роботи в НУШ, право, музичне мистецтво (гра на музичних інструментах, співи).

Пропозиції щодо змін в освітній програмі для підвищення якості підготовки можна узагальнити наступними позиціями: використовувати більше практики у різних освітніх закладах, ніж теорії; збільшити кількість вивчення практичних методик; змінити розклад занять, систему оцінювання, форми навчання, підхід (більше креативних, неординарних занять, тренінгів); мінімум домашнього завдання, максимум

практичних вмінь та інноваційних технік, прийомів, методів для кращого засвоєння теорії під час занять, щоб менше теоретичного матеріалу виносилося на самостійне опрацювання; розпочати вивчення логопедії з першого курсу, додавши у межах дисципліни більше практичної діяльності, підібрати більш кваліфікованих і компетентних викладачів-практиків, здатних до впровадження інноваційних технологій і нестандартних методів навчання студентів.

На питання «Що, на Вашу думку, важливо для успішної педагогічної діяльності викладачів?» студенти вказали: знання і досвід; професіоналізм; бути завжди відповідальним, уміти зацікавити навчальним матеріалом; практична діяльність; стажування за кордоном; вміти доступно та творчо, інноваційно викладати дисципліни; самореалізація; матеріальне забезпечення; обладнання аудиторій інтерактивними дошками, телевізорами, проекторами; зменшення кількості «паперової роботи»; емоційний комфорт; повна взаємодія зі студентами; знання студента, його потреб і проблем; віддача студентів у навчанні; підвищення мотивації студентів до навчання.

Критеріальне оцінювання. Запитання анкети, призначені для критеріального оцінювання студентами, супроводжувались 5-бальною шкалою, де 1 – зовсім не задоволений, а 5 – повністю задоволений. Результати критеріального оцінювання студентами за 5-бальною шкалою задоволеності якістю навчально-методичного забезпечення в університеті подано у рис. 4.

23. Наскільки Ви задоволені якістю навчально-методичного забезпечення (забезпечення навчальною літературою) у ВДПУ?

103 ответа

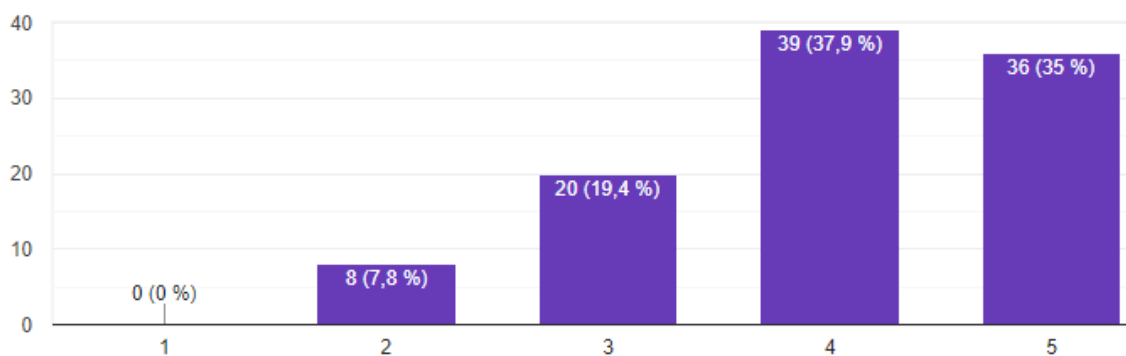

Рис 4. Результати критеріального оцінювання студентами за 5-бальною шкалою задоволеності якістю навчально-методичного забезпечення в університеті

Як бачимо на рис. 4, більшість студентів (37,9%) якість навчально-методичного забезпечення в університеті оцінили на «4», 35% – на «5», 20% – на «3» і лише 7,8% – на «2».

У відкритих запитаннях студенти також оцінили рівень організації практики в університеті й ступінь власного задоволення цим процесом. Отримані результати показано на рисунку 5.

35. Наскільки Ви задоволені організацією та місцем проходження практики у ВДПУ?

102 ответа

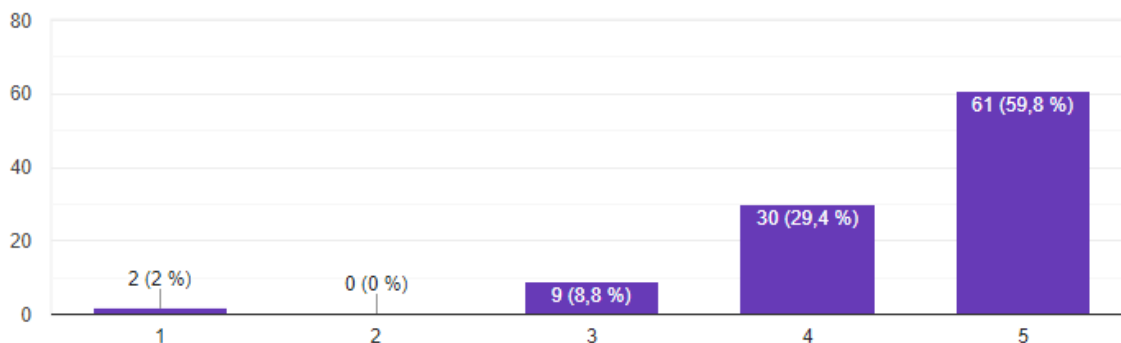

Рис 5. Результати критеріального оцінювання студентами за 5-бальною шкалою задоволеності організацією та місцем проходження практики

Як бачимо на рис. 5, більшість студентів задоволені організацією та місцем проходження практики, оскільки 61 студент (59,8%) обрав оцінку «5», а 30 опитаних (29,4%) – оцінку «4». Лише окремі студенти оцінили організацію практики на «3» (9 опитаних (8,8%)), а 2 респонденти (2,0%) – на «1».

Загалом ефективність онлайн-опитування здобувачів вищої освіти полягає в тому, що своєю думкою студенти можуть позитивно вплинути на якість викладання. Їхня думка важлива для закладу вищої освіти, оскільки студенти мають реальну можливість підвищити якість навчальних занять, запропонувати бажані зміни та висловити власні думки щодо відвіданих занять у відповідях на відкриті запитання.

Висновок. Таким чином, на основі проведеного онлайн-опитування можемо стверджувати, що воно виявилось ефективним кількісним методом збору інформації щодо забезпечення якості освітнього процесу в педагогічному університеті. У рамках проведеного дослідження ми мали змогу отримати відповіді на низку важливих запитань, що стосуються реального стану здійснення управління освітою та якістю освітньої діяльності в педагогічному університеті.

Звісно, отримані дані можна оцінювати та інтерпретувати по-різному. Наведений у цій публікації аналіз містить лише узагальнені висновки й порушує лише деякі проблемні питання, що стосуються здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності, у той час як проблема є значно глибшою.

Між тим отримані дані – це змога побачити стан здійснення управління освітою та освітньої діяльності очима тих, хто безпосередньо бере участь у цьому процесі, їхнє розуміння цього процесу, їхнє бачення найбільших викликів, що залишаються поза увагою держави як неважливі чи незрозумілі. Але найголовніше – у ході цього опитування ми отримали ту інформацію, що може слугувати основою, дороговказом у розробленні подальших стратегічних планів, необхідних освітніх змін, спрямованих на підвищення ефективності процесу управління якістю освіти й освітньої діяльності та на вирішення конкретних проблем, що заважають освітянам працювати на якісний результат.

Література

1. Від контролю до культури якості: перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищій школі: практ. посіб. / За ред. С. Гришко, Т. Добка, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена. – Львів: Видавництво «Компанія "Манускрипт"», 2014. – 168 с.
2. Губіна С. І. Основи педагогічних вимірювань і моніторингу якості освіти: методичні рекомендації / С.І.Губіна. – Вінниця : Нілан ЛТД. – 2018. – 56 с.
3. Єршова О. П. Проблеми збереження національної ідентичності і освітнянських цінностей в процесі європеїзації і глобалізації України / О.П.Єршова, Т.Г.Бабина // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – 2011. – Вип. 21. – С.86-91.
4. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб. / За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіихонена. – Львів: Видавництво «Компанія "Манускрипт"», 2014. – 572 с.
5. Лукіна Т. О. Управління якістю. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 4: Галузеве управління / наук.-ред. колегія: М. М. Їжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. – Київ: НАДУ, 2011. – С. 620–622.
6. Нікуліна О. Захист прав студентів в Україні: кейс КНУпротест / О.Нікуліна. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.kas.de/wf/doc/kas_49848-1522-13-30.pdf?170911150030. Дата звернення: Трав. 11, 2018.
7. Поступна О. В. Університетська освіта: навч. посіб. і термінол. слов. для студ. вищ. навч. закладів екон. спрямування. / О.В. Поступна. – Харків: НУЦЗУ; Міська друкарня, 2011. – 310 с.
8. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

References

1. Vid kontroliu do kultury yakosti: perezavantazhennia protsesiv zabezpechennia yakosti v ukrainskii vyshchii shkoli: prakt. posib. / Za red. S. Hryshko, T. Dobka, O. Kaikovoï, V. Terziiana, T. Tiikhonena. – Lviv: Vydavnytstvo «Kompaniia "Manuskrypt"», 2014. – 168 s.
2. Hubina S. I. Osnovy pedahohichnykh vymiriuvan i monitorynhu yakosti osvity: metodychni rekomendatsii / S.I.Hubina. – Vinnytsia : Nilan LTD. – 2018. – 56 s.
3. Yershova O. P. Problemy zberezhenntia natsionalnoi identychnosti i osvitiianskykh tsinnosti v protsesi yevropeizatsii i hlobalizatsii Ukrainy / O.P.Yershova, T.H.Babyna // Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi DPU imeni Hryhoriia Skovorody». – 2011. – Vyp. 21. – S.86-91.
4. Imperativ yakosti: vchymosia tsinuvaty i otsiniuvaty vyshchu osvitu: navch. posib. / Za red. T. Dobka, M. Holovianko, O. Kaikovoï, V. Terziiana, T. Tiikhonena. – Lviv: Vydavnytstvo «Kompaniia "Manuskrypt"», 2014. – 572 s.
5. Lukina T. O. Upravlinnia yakistiu. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t. / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy; nauk.-red. kolehiia: Yu. V. Kovbasiuk (holova) ta in. T. 4: Haluzeve upravlinnia / nauk.-red. kolehiia: M. M. Yizha (spivholova), V. H. Bodrov (spivholova) ta in. – Kyiv: NADU, 2011. – S. 620–622.
6. Nikulina O. Zakhyst prav studentiv v Ukraini: keis KNUprotest / O.Nikulina. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://www.kas.de/wf/doc/kas_49848-1522-13-30.pdf?170911150030. Data zvernennia: Trav. 11, 2018.
7. Postupna O. V. Universytetska osvita: navch. posib. i terminol. slov. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv ekon. spriamuvannia. / O.V. Postupna. – Kharkiv: NUTsZU; Miska drukarnia, 2011. – 310 s.
8. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veres. 2017 r. # 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.